

Terhi Koskela

Heimo Karppinen

Terhi Koskela ja Heimo Karppinen

Metsänuudistumisen viivästymisen syyt yksityistiloilla

Koskela, T. & Karppinen, H. 2005. Metsänuudistumisen viivästymisen syyt yksityistiloilla. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2005: 323–334.

Tutkimuksessa selvitetään syitä, jotka ovat johtaneet metsänuudistumisen viivästymiseen yksityistiloilla. Lisäksi tarkastellaan metsänomistajaryhmittäisiä eroja uudistamisessa. Tutkimus perustuu Pirkanmaan ja Pohjois-Karjalan alueilla tehtyihin 34 metsänomistajan teemahaastatteluihin.

Metsänuudistumisen viivästymiseen johtavat monenlaiset tapahtumaketjut, eikä tyypillistä uudistumisviivemetsälöä ja sen omistajaa voida yksiselitteisesti kuvata. Uudistumisviivemetsälöt olivat tosin hieman pienempiä ja niiden omistajat iäkkäämpiä, eivätkä he kokeneet metsätaloutta yhtä usein taloudellisesti merkittäväksi kuin verrokkitilojen omistajat. Uudistamismenetelmien käytössä tai uudistamisen toteutuksessa ei ollut huomattavia eroja ryhmien välillä.

Syinä uudistumisen viivästymiseen omalla tilalla mainittiin luonnonolot, kuten epäsuotuisa maaperä tai hirvituhot. Metsänomistajasta itsestään riippuviksi uudistumisviiveen syiksi mainittiin mm. väärä uudistamistapa tai puulajivalinta, unohtaminen tai tilan omistussuhteen muutokset. Lisäksi metsänomistajan ikääntyessä fyysiset mahdollisuudet uudistamistöiden toteuttamiseen vähenevät. Erityisesti kaupungissa asuvilla iäkkäillä metsänomistajilla ei ole juuri mahdollisuutta omatoimiseen metsän uudistamiseen. Metsänviljelyn korkeiden kustannusten nähtiin jarruttavan uudistamistöitä. Tosin omalla kohdalla uudistustoimenpiteiden jäämistä tekemättä tai huonosti hoidetuksi ei ainakaan haluttu tunnustaa.

Uudistumisviiveitä voitaisiin vähentää mm. korostamalla metsäneuvonnassa uudistamismenetelmän ja puulajin huolellista valintaa. Metsänhoitoyhdistykset ja metsäyhtiöt voisivat markkinoida palvelujaan tehokkaammin maanviljelijöille, vaikka nämä ovatkin monesti omatoimisia metsänuudistamisessa mikäli maatalouskiireiltään ehtivät.

Asiasanat: asenteet, metsänviljely, teemahaastattelu, uudistamiskäyttäytyminen, uudistumisviiveet, yksityismetsänomistus

Yhteystiedot: Koskela: Metla, Helsingin toimipaikka, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki;

Karppinen: Helsingin yliopisto, metsäekonomian laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto

Sähköposti terhi.koskela@metla.fi, heimo.karppinen@helsinki.fi

Hyväksytty 16.9.2005

I Johdanto

Metsänuudistamisen tavoitteena on aikaansaada kohtuullisessa ajassa ja järkevin kustannuksin uudistusalalle kasvatuskelpoinen taimikko. Metsälaki velvoittaa metsänomistajaa huolehtimaan uuden puuston aikaansaamisesta uudistushakkuun jälkeen. Määräajaksi uudistamistoimenpiteiden loppuunsaattamiselle on asetettu viisi vuotta hakkuun aloittamisesta ja korkeintaan kolme vuotta uudistushakkuun päättymisestä (Metsäl. 8 §). Metsän uudistuminen laissa vaadittuun tasoon voi viivästyä annetusta ajaraajasta useasta eri syystä, kuten epäonnistuneesta uudistamistavan tai puulajin valinnasta, luonnon-tuhoista tai omistajasta suoranaisesti riippuvista syistä. Vuonna 2003 metsiä uudistettiin Suomessa yhteensä 156 000 hehtaaria, josta viljellen noin kolme neljäsosaa. Viljellystä alasta istutusten osuus oli kolme neljänestä ja kylvön neljännes (Metsätilastollinen... 2004).

Erityisesti 1990-luvun loppupuolella keskusteltiin julkisuudessa paljon metsien uudistumisviiveistä, niiden syistä ja laajuudesta. Uudistumisen viivealojen lisääntymisen syinä pidettiin mm. lakisääteisestä uudistamisvakuustalutuksesta luopumista vuonna 1991, muutoksia metsäverotuksessa, metsäyhtiöiden tekemiä suoria puunostoja metsänomistajilta ja metsäomaisuuden siirtymistä perintönä omistajille, joiden tietämys metsäasioista on puutteellinen. Toisaalta Korhonen ja Tomppo (1999) vertasivat valtakunnan metsien inventointituloksia Pohjois-Savon, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Rannikon metsäkeskusten alueilla uudistamisalojen osalta eri ajankohtina ja totesivat, ettei metsänuudistamisen viivästyminen ollut yleistynyt 1990-luvun alun tilanteesta (VMI8) vuosiin 1996–97 (VMI9) mennessä.

Eräänä syynä mielikuvaan uudistumisviiveiden lisääntymisestä saattaa olla metsäkeskusten hankerikisteritietojen epätasällisuus. Niiden perusteella uudistumisviiveiden määrästä voi syntyä liioiteltu kuva. Saksan ja Smolanderin (1998) mukaan esim. Pohjois-Savon metsäkeskuksen alueella osa viiveiksi luokitelluista kohteista oli todellisuudessa edelleen hakkaamatta, eikä rekisteri ole kaikilta osin ajan tasalla jo toteutettujenkaan kohteiden osalta. Pelkän avohakkuun tai avohakkuun ja muokkauksen varaan

jää Pohjois-Savossa vuonna 1988 suunniteltujen metsänviljelyyn tähtäävien uudistamishankkeiden pinta-alasta neljä prosenttia (Saksa ja Smolander 1998) ja Etelä-Savossa noin prosentti, mutta vuonna 1992 suunnitelluista avohakkuualoista kummallakin alueella 13 prosenttia. Uudistamisalojen tila tarkastettiin maastokäynnein (Saksa 1998, Saksa ja Smolander 1998). Hyppösen ym. (2000) mukaan Lapin metsäkeskuksen alueen yksityismetsissä 12 prosenttia uudistamishankkeista oli kokonaan tai osittain kesken yli viisi vuotta hakkuun aloittamisen jälkeen.

Vaikka viime aikoina uudistumisviiveiden määrän on arvioitu vähentyneen, ongelmaa ei ole syytä vähätellä. Kyseessä on joka tapauksessa metsälain peruseräpäätteen noudattaminen. Metsänomistajakunnan kaupungistuessa ja ikääntyessä ja viimeistään maalla kasvaneiden suurten ikäluokkien luopuessa metsänomistuksestaan parin vuosikymmenen kuluessa tilanne saattaa huonontua.

Metsänomistusrakenteen muutoksen myötä metsänomistajien metsänomistukselleen asettamat tavoitteet ovat muuttuneet. Taloudellisten tavoitteiden rinnalle ovat nousseet mm. luonnon monimuotoisuuteen ja metsien virkistyskäyttöön liittyvät näkökohdat (Karppinen ym. 2002). Tällöin motiivi uudistaa metsä lähinnä puuntuotannon tehokkuuden ylläpitämiseksi saattaa vähentyä. Karppisen (2003) mukaan metsänomistajilla oli kuitenkin useita tavoitteita uudistamiselle ja suurin osa metsänomistajista piti uudistamistöitä tarpeellisina. Uudistamisen tarpeellisuutta vähättelevät mielipiteetkään eivät välttämättä johda uudistumisviiveeseen, vaan saattavat johtua siitä, ettei henkilöllä ole omakohtaista kokemusta uudistamisesta.

Uudistumisviiveiden syntymekanismista on vähän tietoa: johtuuko viive ensi kädessä hankalista luonnonoloista vai ihmisestä itsestään? Viiveiden syiden ymmärtäminen antaisi mahdollisuuden ehkäistä niiden syntyä. Hallikainen ym. (1997) selvittivät uudistamistöiden myöhästymisen syitä Rovaniemen metsänhoitoyhdistyksen alueella. Tutkimuksen mukaan noin 60 prosenttia metsänomistajista piti metsänuudistamisen viivästyminen syynä joko olosuhteita tai metsänomistajasta itsestään riippuvia syitä, kuten ikääntymistä ja sairastelua, maatilalan työkiireitä parhaana istutusajankohtana, taloudellisia vaikeuksia sekä asuinpaikan ja metsätilan pitkää välimatkaa.

Lapin metsäkeskuksen yksityismetsissä uudistamishankkeen viivästyminen yleisimmäksi syyksi nousi epävarmuus Vuotoksen tekoaltaan rakentamisesta. Toiseksi yleisin syy oli se, että polttopuiden keruu oli uudistamisalalla kesken (Hyppönen ym. 2000).

Saksan ym. (1999) mukaan Pohjois-Savossa uudistamissuunnitelmasta poikenneet metsänomistajat pitivät yleisinä metsänuudistamisen viivästyminen syinä taloudellisia tekijöitä, välinpitämättömyyttä ja vakuustalletusjärjestelmästä luopumista. Omalla kohdallaan he perustelivat suunnitellun metsänviljelyn korvaamista luontaisella uudistamisella sen paremmuudella metsänviljelyyn nähden. Hännisen ym. (2001) mukaan yksityismetsien uudistusalojen viljelyä edistävät korkea kantohintataso, omistajan omatoimisuus ja taloudellisen turvan korostuminen metsänomistajan tavoitteissa. Heikentävästi vaikuttavat tilan suuri metsäpinta-ala ja omistajan asuminen tilan sijaintikunnan ulkopuolella.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää niitä syitä, jotka ovat johtaneet metsänuudistuksen viivästyneeseen yksityistiloilla. Metsänuudistuksen viivästyneisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa metsäkuviolle ei ole lain sallimassa aikarajassa syntynyt lain vaatimukset täyttävää taimikkoa joko uudistamistoimenpiteiden laiminlyönnin tai niiden epäonnistumisen vuoksi. Lisäksi tarkastellaan metsänomistajaryhmittäisiä eroja uudistamisessa.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Tutkimusaineisto

Aineiston keruun lähtökohtana oli 300 metsänomistajalle Pirkanmaan ja Pohjois-Karjalan metsäkeskusten alueella tehty metsänuudistamistavan valintaa koskeva kyselytutkimus. Tutkimus toteutettiin vuonna 2000 ja noin puolet metsänomistajista palautti lomakkeen (Karppinen 2005).

Haastatteluun valittiin metsänomistajia, jotka täyttivät kaksi valintakriteeriä: he olivat vastanneet em. kyselyyn ja heidän tilansa metsäalueesta oli käytettävissä uudistamistilanteesta kertova ilmakuva-aineisto. Valintakriteerit täyttävien metsänomistajien määrä oli vähäinen ja lähes jokaiseen soveltuvaan metsänomistajaan otettiin yhteyttä haastattelun teke-

miseksi. Tutkimusmenetelmästä johtuen perusjoukon pienuus ei tuota ongelmaa, koska teemahaastattelu ei vaadi tilastollisesti edustavaa otosta.

Ilmakuva-aineiston perusteella erotettiin tilat, joilla oli havaittu uudistumisviive sekä vertailuryhmäksi tilat, joilla viiveitä ei ilmennyt. Viivästyneeksi tulkittiin viljeltäväksi suunniteltu uudistusala, joka ilmakuvioiden perusteella oli joko ainoastaan muokattu, mutta edelleen viljelemättä tai uudistamistoimenpiteet olivat kokonaan tekemättä. Vertailuryhmään kuuluvien tilojen omistajien koko metsäomaisuudesta ei ollut tietoja saatavilla, joten ilmakuva-otosten ulkopuolella mahdollisesti sijaitsevien uudistamisalojen tilanteesta ei ollut tietoa käytettävissä.

Ilmakuva-aineisto oli kuvattu kolmella alueella sekä Pirkanmaan että Pohjois-Karjalan metsäkeskuksissa. Aineistossa paikannettiin vuosien 1992/93 ja 1995 välisenä aikana tehdyt uudistusalat. Pirkanmaalla uudistusalat luokiteltiin vuonna 1999 otetun korkeailmakuvan avulla, jolloin tarkasteltavista hakkuista oli kulunut 5–7 vuotta. Pohjois-Karjalassa uudistusalat luokiteltiin vuonna 1998 otetun väärävärin perusteella (hakkuista 3–4 vuotta), siis hieman alle lakirajan. Alojen uudistamistilanne oli tarkastettu myös maastossa (Saksa ym. 2000, Saksa 2003).

Haastattelut tehtiin touko–syyskuussa 2002 haastateltavan kotona tai työpaikalla ja ne nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Kahdeksan metsänomistajaa kieltäytyi haastattelusta, yhdeksän ei saatu yhteyttä ja yksi haastateltavaksi pyydetty henkilö ei omistanut enää metsää. Yhteensä haastateltiin 34 metsänomistajaa. Uudistumisviivemetsälöiden omistajia tutkimuksessa oli mukana 20, joista 14 oli Pirkanmaan metsäkeskuksen ja kuusi Pohjois-Karjalan metsäkeskuksen alueelta. Verrokkiryhmään kuuluvien tilojen omistajia oli mukana yhteensä 14, joista yhdeksän oli Pirkanmaalta ja viisi Pohjois-Karjalasta. Haastatelluista 22 oli miehiä, kolme naisia ja yhdeksässä tapauksessa pariskunta vastasi haastatteluun yhdessä. Perikuntia oli mukana kolme ja yhtymiä kaksi. Jokaisesta perikunnasta tai yhtymästä haastateltiin yhtä, yleensä tilan hoidosta vastaavaa henkilöä.

Otokseen kuuluvien omistajien ja tilojen tietoja voitiin verrata edustavan valtakunnallisen metsänomistajakyselyn tietoihin (Karppinen ym. 2002). Haastateltujen ikä oli keskimäärin 58 vuotta, mikä

Taulukko 1. Tutkimuksen otoksen ja valtakunnallisen metsänomistajatutkimuksen vertailu. Lähde: Karppinen ym. 2002.

Omistajan/tilan piirre	Teemahaastattelu 2002	Metsänomistajakysely 1999	
Ikä (v)	58	Koko maa	57
		Pirkanmaa	56
		Pohjois-Karjala	57
Metsäala (ha)	68	Koko maa	37
		Pirkanmaa	30
		Pohjois-Karjala	41
Peltoala yli yhden peltohehtaarin tiloilla (ha)	28	Koko maa	13
Perheomistus (%)	85	Koko maa	75
Perikunnat ja yhtymät (%)	15	Koko maa	25

onkin lähes sama kuin metsänomistajien keski-ikä tutkimusalueilla (taulukko 1). Haastateltujen metsänomistajien tilojen metsä- ja peltopinta-ala oli selvästi suurempi kuin metsänomistajakyselyssä keskimäärin. Perikuntien ja yhtymien edustajien osuus haastatelluista oli pienempi kuin koko maassa ja perheomistustilojen osuus vastaavasti suurempi. Noin puolet haastatelluista asui tilallaan, mikä on suunnilleen yhtä suuri osuus kuin tutkimusalueella keskimäärin. Noin kolmasosa haastatelluista oli eläkeläisiä, kolmasosa maa- ja metsätalousyrittäjiä ja noin kolmasosa palkansaajia ja muita yrittäjiä. Maa- ja metsätalousyrittäjät ovat selkeästi yliedustettuina otoksessa (valtakunnallisen kyselyn mukaan metsänomistajista maa- ja/tai metsätalousyrittäjiä on Pirkanmaalla 18 % ja Pohjois-Karjalassa 19 %). Tähän viittaa myös otostilojen suuri keskimääräinen metsäpinta-ala. Kerätty haastatteluaineisto ei siis ole alueittain edustava, mikä onkin tyypillistä verraten työlästä teemahaastattelumenetelmää käytettäessä.

2.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on metsäalan tutkimuksissa harvemmin käytetty menetelmä. Sitä on tosin sovellettu metsänuudistamisviiveiden syiden selvittämisessä aikaisemminkin (Saksa ym. 1999) sekä metsän-

Taulukko 2. Haastattelun teemalista.

Omistajan piirteet
Tilan piirteet
Metsänomistajan tavoitteet
Puunmyynnit ja metsänhoito
Metsän uudistaminen, sen toteutus, onnistuminen/epäonnistuminen
Uudistamiseen kannustaa
– taloudelliset tekijät
– aineettomat tekijät
– neuvonta
– verotus
Uudistamista mahdollisesti hankaloittaa
– taloudelliset tekijät
– luonnonolot
– omatoimisuus
– verotus
– toteuttamisvaikeudet
– neuvonta
– muu

omistajien metsä- ja ympäristönsuojelukäsitysten kartoittamisessa (Jokinen 1998) ja metsänomistajien tavoitteiden ja motivaation selvittämisessä (esim. Bliss ja Martin 1989, Lönnstedt 1997).

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, joka etenee ennalta suunnitellun teemarungon pohjalta. Puolistrukturoidut haastattelut ovat määrättyä muotoisen lomakehaastattelun ja vapaamuotoisen haastattelun välimuotoja (Hirsjärvi ja Hurme 2000). Teemahaastattelussa teema-alueet eli aihepiirit ovat kaikille haastatelluille samat, mutta muutoin haastattelu etenee hyvin vapaamuotoisesti. Teemahaastattelun etuna on joustavuus: käsiteltävien aiheiden järjestystä voidaan vaihdella ja palata takaisin aikaisempiin teemoihin tarpeen mukaan sekä esittää syventäviä lisäkysymyksiä. Teemahaastatteluaineisto analysoidaan laadullisesti. Analyysissä kiinnitetään huomiota toistuvuuteen mutta myös poikkeuksellisiin tapauksiin, jotka kuvaavat vaihtelun laajuutta haastatteluissa (ks. esim. Hirsjärvi ja Hurme 2000, Wengraf 2001).

Metsänomistajien haastatteluissa käytiin läpi tietty, ennalta suunnitellut teema-alueet (taulukko 2). Haastatteluissa kartoitettiin metsänomistajien kokemuksia uudistamisesta, uudistumisesta mahdollisesti tapahtuneita viiveitä ja niiden syitä. Keskustelussa ei käsitelty vain tiettyä uudistusala, vaan uudistamisesta puhuttiin yleisemmin ja käsiteltiin koko

Taulukko 3. Uudistumisviive- ja verrokkimetsälöiden ja niiden omistajien taustapiirteiden eroja.

Uudistumisviivemetsälöt	Verrokkimetsälöt
Pienempi metsäala	Suurempi metsäala
Pienempi peltoala	Suurempi peltoala
Ikäs omistaja	Keski-ikäinen omistaja
Omistaja eläkeläinen	Omistaja työelämässä
Omistajalla koulutason koulutus	Omistajalla opistotason koulutus
Tilalla asuminen harvinaisempaa	Tilalla asuminen yleisempää
Metsäsuunnitelma harvemmin	Metsäsuunnitelma useammin
Metsätalous ei kovin merkittävässä asemassa tilalla	Metsätalous merkittävässä asemassa tilalla

tilaa. Aineiston koko on tulkittavissa riittäväksi, sillä haastatteluissa ei enää noussut esille uusia oleellisia asioita eli aineiston kylläntymispiste oli saavutettu (Hirsjärvi ja Hurme 2000). Teemahaastatteluaineisto analysoitiin laadullisesti Atlas.ti-ohjelman avulla (ks. Moilanen ja Roponen 1994, Muhr 1997, Turunen ja Ruohomäki 2001).

3 Tulokset

3.1 Uudistumisviive- ja verrokkimetsälöiden erot

Uudistumisviive- ja verrokkimetsälöiden välillä ei ilmennyt huomattavia eroja omistajien tai tilojen taustapiirteissä tai omistajien suhtautumisessa metsänuudistamiseen. Taulukossa 3 on esitetty merkittävimmät, lähinnä suuntaa-antavat erot. Sekä uudistumisviive- että verrokkimetsälöiden omistajat pitivät uudistamista tarpeellisenä ja itsestään selvänä asiana. Uudistamisalan arvioitiin tarvitsevan ihmisen toimia ja vähimmäisvaatimuksena pidettiin maanmuokkausta. Uudistumista ei haluttu kummassakaan ryhmässä jättää pelkästään luonnon hoidettavaksi.

Uudistumisviivemetsälöt olivat metsä- ja peltopinta-alaltaan pienempiä kuin verrokkimetsälöt ja niiden omistajat iäkkäämpiä ja vähemmän koulutettuja kuin verrokkimetsälöiden omistajat. Verrokkimetsälöiden omistajat asuivat jonkin verran useammin

vakituisesti tilallaan ja pitivät metsätalouden merkitystä tilalla suurempana kuin uudistumisviivemetsälöiden omistajat. Verrokkimetsälöillä oli myös voimassaoleva metsäsuunnitelma hieman uudistumisviivemetsälöitä useammin. Maatalousyrittäjien osuus oli kummassakin ryhmässä suunnilleen sama.

Noin kaksi kolmasosaa haastatelluista kertoi uudistavansa metsänsä pääasiassa viljellen, istuttamalla tai kylvämällä, noin kolmasosa käytti viljelyn lisäksi luontaista uudistamista ja vain yhdellä tilalla käytettiin pelkästään luontaista uudistamista.

Metsänuudistamistavassa tai omatoimisuudessa ryhmien välillä ei ilmennyt juuri eroja ja uudistusalan maanmuokkausta käytettiin kummassakin ryhmässä varsin yleisesti. Uudistamisen ja muut metsänhoitotyöt täysin ulkopuolisella teettävien metsänomistajien osuus oli suhteellisesti hieman suurempi verrokkiryhmässä. Yli puolet verrokkiryhmän metsänomistajista kertoi seuraavansa itse jatkuvasti taimikon kehitystä, kun taas uudistumisviivemetsälöiden omistajat seurasivat taimikoiden kehitystä vähemmän tarkasti. Kummassakin ryhmässä omistajat olivat myyneet tilaltaan puuta.

3.2 Syitä uudistumisviiveeseen omalla tilalla

Metsänuudistumisen viivästymisellä tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa metsäkuviolle ei ole lain antamassa aikarajassa syntynyt lain vaatimukset täyttävää taimikkoa. Joko uudistamistoimenpiteitä ei ole tehty lainkaan tai uudistuminen on epäonnistunut uudistamistoimenpiteistä huolimatta. Uuden taimikon syntymisen viivästymistä selitettiin omalla kohdalla luonnonoloilla tai metsänomistajasta itsestään riippuvilla syillä. Uudistamistoimenpiteiden tahallista laiminlyöntiä ei ainakaan myönnetty tai sitä ei tiedostettu. Lähes kaikki haastatellut pitivät metsälain asettamaa uudistamisvelvoitetta ja metsänuudistamista hakkuun jälkeen itsestään selvänä asiana ja metsänomistajalle kuuluvana velvollisuutena. Uudistamiseen liittyvää velvollisuudentuntoa ei juuri vähentänyt sekään, ettei metsänomistaja välttämättä itse ehdi saada omana elinaikanaan taloudellista hyötyä tehdyistä uudistamistoimenpiteistä.

Luonnonolot

Metsänkasvulle epäsuotuisa maaperä mainittiin yhtenä syynä siihen, ettei uudistuminen ollut onnistunut halutulla tavalla. Karun ja louhikkoisen maaperän todettiin estäneen kylvettyjen siementen tai istutettujen taimien kasvua. Maapohjan rehevyyden katsottiin aiheuttaneen pusikoitumista ja heinittymistä sekä taimien heikkolaatuisuutta kuten oksaisuutta. Ellei heinäntorjuntaa ollut tehty, taimikko oli taantunut pahastikin heinän ja pusikoitumisen vuoksi. Liian kostea maaperä mainittiin myös uudistumisen ongelmana. Istutustaimien laatuun oltiin yleensä tyytyväisiä, mutta joissain tapauksissa taimien heikko laatu oli haastateltujen mielestä haitannut taimikon normaalia kehitystä. Maannouseman mainittiin estäneen erään taimikon uudistumisen täysin, minkä jälkeen metsänomistaja jätti alueen uudistumaan luontaisesti.

“Kylvöö on yks, mutta se ei, se oli ihan kuiva kangas, että ei se kyllä, en tiedä mitä sille pitäis tehdä, ei se, ei se ole, se on hyvin huonosti lähteny. Se on ensinäkkin aurattu, se on niin vanhakin, että siinä pitäis olla jo hyvä taimikko ja hyvin huonosti on lähteny, ihan siellä täällä on, en tiedä mikä siinä oli syynä ja mutta... ja kun ei siihen ollu luontokaan saanu aikaseks. Se on kyllä niin karuakin, että se siinä syynä on. Aivan kun siihen on auralla veetty, ni se on ihan keltanen hiekka alla, ni eihän siinä ole mitään maata eikä multaa, ei o ravinteita.” Pirkanmaa, eläkeläinen, mies, 67 v

Hirvet olivat paikoittain toistuvasti tuhonneet istutustaimikot. Luonnontaimet olivat tosin monesti korvanneet hirven tuhoamat istutetut taimet, jolloin taimikko oli syntynyt viiveellä viljelyyn verrattuna. Puulajin valinnassa oli haastateltujen mielestä otettava usein huomioon hirvituhoon mahdollisuus. Jotkut alueet on hirvituhojen vuoksi uudistettava kuusella, vaikka toinen puulaji olisi muutoin parempi valinta. Jatkuva uudistamistoimenpiteiden epäonnistuminen esim. hirvituhojen vuoksi voi johtaa metsänomistajan turhautumiseen ja siten mahdollisesti välinpitämättömyyteen uudistumisen suhteen.

“Tuntuu, että se on ihan hukkaan heitettyä aikaa, työaikaa ja rahaa. Ku paremmin se uudistuu ihan il-

man istuttamist. Hirvet talloo ja ja routa nostaa ylös ja... istuta ja polje moneen kertaan samat taimet.” Pohjois-Karjala, palkansaaaja, nainen, perikunta

Metsänomistajasta riippuvat syyt

Metsänuudistumisen viivästyminen tai jääminen puutteelliseksi voi johtua myös ensisijaisesti metsänomistajasta itsestään tai hänen tekemistään virheistä. Uudistamistoimenpiteet saattoivat unohtua tai viivästyä, vaikka tarkoituksena ei ollutkaan jättää niitä tekemättä. Unohtamisen syiksi mainittiin mm. metsäsuunnitelman epätarkka seuraaminen.

“Kyllä ne itteltäkin tahto [uudistamistoimenpiteet] jäädä, on mullaki yks alue, pieni joka olis pitäny muokata tai mätästää, äestää se, kun se on siemenpuuasennossa ollu. Se olis pitäny äestää, mut enhän mä tota huomannu ollenkaan heh heh. Ni, se vaan jäi vaan, että en mä niitä papereita niin tarkkaan lukenu.” Pirkanmaa, maanviljelijä/palkansaaaja, mies, 54 v

Yhtenä syynä metsänhoito- ja uudistamistoimenpiteiden tekemättä jäämiselle mainittiin hiljainen vaihe puukaupoissa. Tällöin myös hoitotoimenpiteiden tekeminen ja taimikon kehityksen seuraaminen jäi vähälle.

“...sillai, että kyllähän siinä oli vähän semmosta huolimattomuutta just sillon, kun me niitä tuota, puukauppa ei käyny, niin siinä jäi hoitamatta kymmenkunta vuotta, että sielä oli kyllä sitten runsaasti sitä tekemätöntä työtä.” Pirkanmaa, eläkeläinen, nainen, 76 v

Omistussuhteiden muutos, esimerkiksi avioero tai puolison kuolema, saattoi myös johtaa metsien jäämiseen huonolle hoidolle. Henkilö, jonka vastuulle metsien hoito tällaisessa tilanteessa jäi, ei välttämättä ollut kiinnostunut metsäasioista eikä sen vuoksi niistä paljoa tiennytkään. Iäkkäillä metsänomistajilla myös heikentynyt terveydentila vähensi mahdollisuuksia omatoimiseen metsänuudistamiseen ja taimien kehityksen seurantaan, vaikka toimenpiteiden tarve olisi tiedostettukin. Tällaisissa tilanteissa haastatellut painottivat metsänhoitoyhdistyksen roolia neuvonnan tarjoajana ja toimenpiteiden toteuttajana.

Virheellinen uudistamistavan tai puulajin valinta oli johtanut joissain tapauksissa taimikon hitaaseen kehitykseen, rajuun heinittymiseen tai taimikon huonolaatuisuuteen. Myös metsäämmattilaisten todettiin tehneen virheitä uudistamistapoja suositellessaan.

“...yks tuota yks hakkuu tehtiin sillä tavalla että sinne jätettiin siemenpuut ja yritettiin luontaista, mut ei se onnistunu. Sitten se otettiin puut pois ja äestettiin. Ja must tuntuu että se oli melko, tai olikin ja on edelleen ongelmainen sikäli, että se ruohottu niin hirveesti sinä aikana. Tuli tota saraheinää ja muuta. Ei siihen nyt oikeen oo sit meinannu saada tuota, saada tuota istuttamallaakaan. Kyl siin oli yks, mut se kyllä meni ja se oli sillä tavalla, sitä ei tota, sitä suositusta ei antanu metsänhoitoyhdistys vaan toi yhtiö. Puut ostaneen yhtiön tota teknikko sano, että tää on siihe hyvä. Kyllä se oli virhe.” Pirkanmaa, palkansaaja, mies, 53 v

Uudistamiseen liittyviä neuvonta- ja koulutus-tilaisuuksia katsottiin olevan riittävästi ja helposti metsänomistajan ulottuvilla. Toisaalta korkea ikä, kiireet ja pitkät välimatkat rajoittivat usein tilaisuuksiin osallistumista. Metsänomistajat arvioivat, ettei neuvonnan puute ole sinänsä syynä uudistumisviivisiin.

3.3 Metsänomistajaryhmittäiset erot uudistamisessa

Maanviljelijät

Maanviljelijämetsänomistajille metsät olivat usein taloudellisesti tärkeä tulonlähde. Maanviljelijät tekivät monesti uudistamistoimenpiteitä itse sekä seurasivat taimikoiden kehitystä uudistamisen jälkeen. Metsänhoitoyhdistyksestä pyydettiin tarvittaessa apua, mutta suurin osa viljelijöistä katsoi osaavansa hoitaa uudistamiseen liittyvät toimenpiteet itse. Metsänuudistamista pidettiin itsestään selvänä asiana ja metsänomistajan velvollisuutena. Maanviljelijät mainitsivat usein uudistumisen epäonnistumisen syyksi liian karun tai rehevän maaperän sekä jatkuvat hirvituhot.

Maanviljelijämetsänomistajien keskuudessa ylisukupolvinen näkökulma korostui voimakkaasti ja

metsien jättäminen tuottavana ja hyväkuntoisena seuraavalle sukupolvelle koettiin erittäin tärkeäksi. Tilanhoidon jatkuvuuden katsottiin erityisesti kannustavan metsänuudistamiseen.

“Yleensä kun maatilaa aatellaan, ni se ei olekkaan yhden sukupolven teko, vaan se on semmonen useamman sukupolven yhteinen ketju, niin tota siinä mielessähän se on ilman muuta, kun lapsilleen jokainen vanhempi haluaa parasta, niin tottakai, niin haluaa sitäkin kautta jättää sen mahdollisen tulon, niin mahdollisemman hyvän [metsän], että sillä periaatteellahan sitä aatellaan.” Pirkanmaa, maanviljelijä, nainen, 47 v

Monet haastatellut pitivät metsänuudistamisen nopeaa toteutusta taloudellisesti järkevänä, jotta metsästä saataisiin tuloja mahdollisimman nopeasti. Lisäksi uudistamista heti hakkuun jälkeen pidettiin halvempänä ja helpompana kuin töiden viivyttämistä. Haastateltujen mielestä uudistamisesta kannattaakin huolehtia erityisen tarkasti silloin, kun metsä on omistajalleen tärkeä tulonlähde.

Maatiloilla toukokuun kiireisin vaihe ajoittuu keväällä samaan ajankohtaan parhaan taimien istutuskauden kanssa. Maanviljelijämetsänomistajat totesivat, että työtehtäviä on tällöin pakko asettaa tärkeysjärjestykseen. Toukutyöt tehdään ajallaan, mutta uudistamis- ja metsänhoitotöiden aikataulusa voidaan jonkin verran joustaa. Siitä huolimatta katsottiin, että tarvittavat uudistamistyöt tulevat tehdyiksi, eikä kiirettä pidetty varsinaisena syynä uudistumisviiveiden syntyyn. Ajankohdan kiireisyyden vuoksi käytettiin toisinaan ulkopuolista työvoimaa istutustöissä. Toisaalta mainittiin, ettei ulkopuolisen työvoiman palkkaamiseen ole aina varaa, vaikka tarvetta olisikin.

Maanviljelijöiden mielestä metsätöihin liittyviä työpaineita lisää tilojen pinta-alan kasvu ja myös se, että pienillä tiloilla on usein käytävä tilan ulkopuolella töissä. Toisaalta todettiin, että isoilla, nykyisessä mittakaavassa elinkelpoisilla tiloilla uudistaminen ja metsänhoito koetaan kannattavaksi, koska tila voi todella tarjota toimeentulon. Pienet tilat sen sijaan eivät pysty omistajiaan elättämään, vaikka metsiä hoidettaisiin kuinka hyvin tahansa. Tämä saattaa haastateltujen mukaan johtaa metsänhoidon laiminlyönteihin pienillä tiloilla.

“Mutta juuri tämmösenä perheviljelmänä niin tota, ne voimavarat on rajalliset, et vaikka mielessään haluaisikin tehdä, aina kun ohi menet, toikin täytyy tehdä ja toi, mut ei kertakaikkiaan kerkiä. Eikä sitten oo niinkun vara teettää sitä vieraalla. Et siinä se on, tän tämmösen maatilan nykyään, kun ne täytyy nykyään olla niin isoja EU-tiloja, ni ei se kaks ihmistä, ni kykene eikä jaksa. Et siinä tulee ne rajat vastaan sitten että. Eikä kannata teettää vieraalla. Mikä on sitten tommosten taimikonhoitotöittenkin, semmonen että kertyy niitä rästejä.” Pirkanmaa, maanviljelijä, mies

“Se on elinkelponen [tila], ni varmasti kyllä metsät hoidetaan. Se tämmönen pieni tila, ei ei, ku tämä ei o elinkelponen ollenkaa, ei vaikka tää elinkelposeks ni... Ne on epävakaasia. Se tahtoo sitten jäädä retuperälle.” Pirkanmaa, eläkeläinen, mies

Tilallaan tai sitä lähellä asuvat maaseudun iäkkäät metsänomistajat asennoituivat metsänuudistamiseen samalla tavoin kuin maanviljelijämetsänomistajat, vaikkei metsä enää useinkaan ollut taloudellisesti yhtä tärkeä kuin heidän toimiessaan aktiiviviljelijöinä. Uudistamistoimenpiteitä tehtiin ja taimikoiden kehitystä seurattiin oman terveydentilan ja jaksamisen sallimissa rajoissa. Metsänhoitoyhdistyksen kanssa tehtiin yhteistyötä uudistamiseen liittyvissä asioissa, mutta myös itsellä katsottiin olevan paljon osaamista.

lökkäät, tilan ulkopuolella asuvat metsänomistajat

Metsänhoitoyhdistyksellä oli erittäin tärkeä rooli uudistamistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa iäkkäille, kauempana tilaltaan asuville metsänomistajille. Yhdistyksestä haettiin apua, kun oma osaaminen tai terveys ei riittänyt uudistamistöiden tekemiseen. Metsänomistajat, jotka olivat aikaisemmin itse tehneet uudistamis- ja metsänhoitotöitä, olivat kuitenkin yleensä hyvin selvillä metsänsä työtarpeista, vaikkeivät aina enää itse kyenneet töitä tekemään. Metsänhoitoyhdistyksen toimintaan oltiin tyytyväisiä ja yhteistyön katsottiin toimivan hyvin. Erittäin tärkeänä pidettiin asioimista tutun ja luotettavan metsäneuvojan kanssa.

“... mutta onhan täällä metsänhoitoyhdistyksen tuota ihminen, entinen jäi eläkkeelle, että hänhän se suurimmalta osaltaan hoiti, mutta nyt tää on sitten, kyllähän se aina mulle soittelee ja sanoo, mitäs tuumaat jos tehtäs tätä näin, että hän kävi kattomassa siellä jo, että otettas tästä ja tällai. Että kyllä se aina käy sitten tuola metsässä katselemissa. Ja kyllä se aina käy sitten minua kehottelee, tai tulee juttelemaan että, tietysti kun tietää, etten minä sinne yksin kirveen kanssa mene heh heh.” Pirkanmaa, eläkeläinen, nainen, 76 v

Perikunnat ja yhtymät

Kaikki tutkimuksessa haastatellut perikuntien ja yhtymien metsien hoidosta vastaavat henkilöt asuivat tilansa ulkopuolella. Vastaajat eivät pitäneet metsää merkittävänä tulonlähteenä itselleen, mutta metsänuudistamista pidettiin siitä huolimatta välttämättömänä. Metsän virkistyskäyttö koettiin tärkeäksi, vaikka joissain tapauksissa pitkät välimatkat vähensivät mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon omalla tilalla. Pitkät välimatkat saattoivat myös hankaloittaa uudistamistöiden tekemistä ja taimikoiden kehityksen seuranta, mutta monesti myös tarvittavat tiedot ja taidot olivat puutteelliset itsenäiseen toimintaan.

Kuten iäkkäät, kauempana tilaltaan asuvat metsänomistajat, myös perikuntien ja yhtymien jäsenet pitivät metsänhoitoyhdistyksen roolia erittäin tärkeänä uudistamistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhdistyksen neuvojan asiantuntemukseen luotettiin esim. uudistamistavan valinnassa. Metsäsuunnitelma koettiin toimivaksi apuvälineeksi metsänuudistamisessa.

Perikuntien ja yhtymien osakkaat eivät katsoneet omistusmuodon haittaavan metsänhoitotoimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta. Sisäisessä työnjaossa ei nähty ristiriitoja, vaan omistusmuoto koettiin toimivana ratkaisuna omalla kohdalla.

Tuottavan metsäomaisuuden siirtäminen perillisille ei perikuntien ja yhtymien jäsenien mielestä erityisesti motivoinut metsänuudistamiseen, eikä metsäomaisuutta edes välttämättä haluttu siirtää seuraavalle sukupolvelle. Kiireen ja palkkatyössä käynnin katsottiin omalta osalta jossain määrin haittaavan metsänhoito- ja uudistamistöiden tekemistä.

“No eipä oikeestaan, ei se tule elinkeino tule olemaan kenellekkään tuollanen pieni tila ja sitten tietysti perillisii on ussempi kahella veljeksellä, se jakaantuu taas pieneempiin palasiin, ni ei se oikeen tota, ei se oo oikeen, en oo oikeen ajatellu. Mielummin siltä pohjalta että hyvin todennäköstä on että sitä ei sitten, jos myö ei sitä metsää sitten realisoida, niin heti meidän jälkeen se tulloo realisoituu...” Pohjois-Karjala, palkansaaja, kaupunkilainen, perikunta, mies, 49 v

3.4 Arviot uudistumisviiveiden syistä muilla tiloilla

Monien eri syiden arvioitiin aiheuttavan uudistumisviiveitä muilla tiloilla, vaikka mainittuja tekijöitä ei tunnustettu omalla kohdalla ongelmiksi. Taloudellisia tekijöitä pidettiin yhtenä tärkeimmistä syistä uudistumisen viivästymiseen. Uudistamiskustannuksissa säästämisen vaikutus uudistumisviiveen syntyyn arvioitiin erityisen suureksi, jos metsänomistaja ei pysty tai halua tehdä uudistamistöitä itse. Vieraan työvoiman käyttöä pidettiin ylipäänsä erittäin kalliina ja monet kannattivatkin mahdollisimman suurta omatoimisuutta ja luontaisen uudistamisen käyttöä juuri kustannussyistä. Metsänhoitoyhdistysten arvioitiin kuitenkin pystyvän tarjoamaan työvoimaa tarvittaessa. Viivästyneiden uudistamistöiden loppuunsaattamisen arvioitiin olevan erityisen kallista.

“...mut suurimpana syynä lähinnä, että ihmiset eivät halua siihen niinkun omaa työpanostaan tai sitten toisen työpanosta siinä investoia...” Pohjois-Karjala, palkansaaja, kaupunkilainen, perikunta, mies, 49 v

“... sehän maksaa [uudistamistöiden tekeminen] paljon ja sitten työtä saa tehdä ja sitten se vasta maksaakin, jos ei itse tee. Sitten vasta maksaa. Jos sinne tulee, vaikka joku yhdistyksen miehet tekee, niin se on kallista.” Pirkanmaa, palkansaaja/maanviljelijä, mies, 52 v

Toisena yleisenä syynä uudistumisviiveen syntyyn pidettiin välinpitämättömyyttä. Sen arvioitiin johtuvan tilan ja asuinpaikan välisestä pitkästä etäisyydestä tai siitä, että toimeentulo saadaan pääasiassa muualta kuin metsästä. Myös tiedon puutteella seli-

tettiin välinpitämättömyyttä suhtautumista metsänuudistamiseen. Yleinen kiinnostus metsäasioita kohtaan arvioitiinkin heikommaksi, jos oma toimeentulo ei ole riippuvainen metsätulosta. Tilan ulkopuolella asumisen tai työssä käynnin arvioitiin vähentävän metsänhoitoon käytettävissä olevaa työpanosta.

Maanviljelijämetsänomistajien keskuudessa otaksuttiin melko yleisesti, että osa kaupunkilaismetsänomistajista ja sijoitustarkoituksessa metsää omistavista vain hakkaa metsän ja jättää uudistamistyöt tekemättä. Maanviljelijät suhtautuivat usein hyvin epäilevästi kaupunkilaismetsänomistajien uudistamis- ja metsänhoitomotivaatioon.

“Ja sitten tämmösiä jos tulee jotakin, esimerkiksi liikemiehet ostaa metsää, ni eihän ne muuta kun myy pois ja se jää siihen. Koska se on kulu sitten taas se uudistaminen. Ni siihen kuluun ei riitä rahaa.” Pirkanmaa, maanviljelijä/yrittäjä, mies, 50 v

Vuoteen 1991 käytössä ollut uudistamisvakuuskäytäntöä pidettiin yleisesti ottaen hyvänä keinona varmistaa uudistamistoimenpiteiden toteuttaminen. Vakuuskäytännöstä luopumisen arvioitiin lisänneen riskiä jättää uudistaminen tekemättä kustannussyistä ja siten näkyvän lisääntyneinä uudistumisviiveinä metsissä. Uudistamisvakuuden katsottiin olevan tarpeen niille metsänomistajille, jotka eivät välinpitämättömyydestä, rahapulasta tai muusta syystä huolehdi uudistamisesta. Erityisesti uudistumisviivemetsälöiden omistajat korostivat uudistamisvakuuden myönteistä vaikutusta. Uudistamisvakuuden arvioitiin nopeuttavan toimenpiteisiin ryhtymistä ja sitovan metsänomistajan uudistamisprosessiin tiukasti. Nykyistä käytäntöä, jossa vakuutta ei vaadita, pidettiin kuitenkin yleensä hyvänä ja selkeänä ratkaisuna omalla kohdalla.

“...ni joissain tapauksissa vaan [uudistamisvakuus] olis hyvä, kun tuota metsät jää hoitamatta monilta. Nimenomaan kaupunkilaismetsänomistajilta, jotka ei niinkun sitten ehkä ymmärrä tai halua enää niitä rahoja sijoittaa sinne takasin, mitkä on kerran saannu, että kyllä sillä.” Pohjois-Karjala, palkansaaja, kaupunkilainen, perikunta, mies, 49 v

“...niinkun meidän osalta, sanotaan ainakin semmosten tilojen osalta, jotka hoitaa ne, niin tää nykyinen

järjestelmä on parempi, että itse hoitaa sen, kun se vakuus... Se oli niin semmosta, kun ne tahto killua ja valtavan pitkään sitten olla siellä, että sitten kun niistä tuli selvityksiä... selvittää ja kohdentaa ne, ni ei sitä jaksanu sitä työtä tehdä, et kyl se niinkun näin on selkeempi.” Pirkanmaa, maanviljelijä, mies, 54 v

Uudistamistöiden unohtamista pidettiin varsin epätodennäköisenä syynä uudistumisviiveelle, varsinkin jos puukauppa oli hoidettu metsänhoitoyhdistyksen kautta. Silti uudistamisen arvioitiin voivan unohtua erityisesti iäkkäiltä tai kaupunkilaismetsänomistajilta.

“Kyllä, kyllä se varmaan, varmaan on niin että toimetänomistajan ikäkin, iän myötä tulee semmosta vähän väsymystä. Kyllä mä tiedän tässä näitä nuoria kaveria, jotka tekee paljo hankintatyötä, ovat nuoria, niin kyl ne sen silloin helpommin hoitaa loppuun saakka. Mut jos sitten on vähän ikääntynny ja ja sieltä saa hyvän rahan, ni se voikin unohtua. Näin minä, kyllä se siitä aktiivisuudesta paljolti on kiinni. Kyllähän jokainen tietää, että näin pitää tehdä, mutta se joskus unohtuu heh heh...” Pirkanmaa, eläkeläinen, mies, 67 v

Metsäyhtiöiden kanssa tehdyissä suorissa puukaupoissa arvioitiin vaaraksi se, ettei yhtiö huolehdi uudistamisesta yhtä täsmällisesti kuin metsänhoitoyhdistys. Tällöin uudistaminen jää kokonaan metsänomistajan vastuulle, mistä voi seurata viivettä.

4 Tulosten tarkastelu ja päätelmät

Metsänuudistamisen viivästymiseen johtavat monenlaiset tapahtumaketjut. Metsänuudistamisessa kohdattavat, mahdollisesti viiveeseen johtavat ongelmat vaihtelevat, eikä tyypillistä uudistumisviive-metsälöä ja sen omistajaa voida kuvata yksiselitteisesti.

Uudistumisviive- ja verrokkimetsälöiden välillä ei havaittu suuria eroja omistajien ja tilojen taustapiirteissä tai omistajien suhtautumisessa metsänuu-

distamiseen. Ryhmien pienen koon vuoksi havaittujen eroja voidaan pitää vain suuntaa-antavina. Uudistumisviive-tilat olivat hieman pienempiä, niiden omistajat olivat iäkkäämpiä eikä metsätaloutta koettu yhtä usein taloudellisesti merkittäväksi kuin verrokkitaloilla. Uudistamismenetelmien käytössä tai uudistamisen toteutuksessa ei ollut huomattavia eroja ryhmien välillä. Uudistumisviivemetsälöiden omistajat eivät tosin seuranneet taimikoiden kehitystä yhtä tarkasti kuin verrokkiryhmään kuuluvat.

Metsänomistajat pitivät metsänuudistamista tärkeänä. Yksikään haastatelluista ei asennoitunut niin, että uudistaminen olisi turhaa ja se laiminlyöttäisiin tietoisesti. Hakkuualan jättämistä kokonaan uudistamatta tai huonolle hoidolle oli vaikea tunnustaa omalla kohdalla. Metsänomistajat osasivat kuitenkin helpommin nimetä muita metsänomistajaryhmiä, joilla uudistamistoimenpiteet jäivät heidän mielestään muita useammin tekemättä. Omista kokemuksista saattoi olla helpompaa puhua muiden metsänomistajien ongelmana. Ihmiset heijastavatkin toisinaan itsessään tai omassa toiminnassaan kokemiaan heikkouksia muihin ihmisiin, jolloin tietty, itsessä kielletty ominaisuus, käyttäytymistapa tai asenne nähdään muissa ihmisissä korostuneena (Hosia 1993). Omia puutteita, tässä tapauksessa uudistamisen laiminlyöntejä, saatetaan projisoida muihin metsänomistajiin ja kielletään uudistumisviiveiden olemassaolo omalla kohdalla tai etsitään syytä oman toiminnan ulkopuolelta.

Syinä uudistamisen viivästymiseen omalla tilalla mainittiin luonnonolot, kuten epäsuotuisa maaperä ja hirvituhot. Näillä tekijöillä perusteltiin, miksi uudistuminen on metsänomistajan yrityksistä huolimatta viivästynyt tai jopa täysin epäonnistunut lain antamassa aikarajassa. Monesti näissä tilanteissa metsänomistajan mahdollisuudet vaikuttaa uudistumistulokseen olivat rajalliset.

Metsänomistajasta itsestään riippuviksi uudistumisviiveen syiksi mainittiin mm. unohtaminen, tilan omistussuhteen muutokset, väärä uudistamistapa tai väärä puulajivalinta. Lisäksi metsänomistajan ikääntyessä fyysiset mahdollisuudet uudistamistöiden tekemiseen voivat vähentyä. Varsinkin kaupungissa asuvilla iäkkäillä metsänomistajilla ei usein ole mahdollisuutta tehdä itse uudistamistöitä. Tällöin metsänhoitoyhdistyksillä on tärkeä rooli uudistamistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Vaikka monilla metsänomistajilla oli omasta mielestään paljon tietoa uudistamismenetelmistä, uudistumisviiveitä voitaisiin mahdollisesti vähentää korostamalla metsäneuvonnassa uudistamismenetelmän ja puulajin huolellista valintaa. Neuvonnan, koulutuksen ja palvelujen markkinoinnin avulla pystyttäisiin mahdollisesti vähentämään epähuomioissa tapahtuvia ja tietämättömyydestä johtuvia viiveitä uudistamistoimenpiteissä.

Metsänomistajat arvioivat usein uudistumisviiveiden yleisiksi, ei-omakohtaisiksi syiksi taloudelliset tekijät ja välinpitämättömyyden. Uudistamiskustannuksia pidettiin ylipäänsä korkeina, erityisesti ulkopuolisella työvoimalla teetettynä ja monet kannattivatkin omatoimisuutta tai luontaista uudistamista juuri kustannussyistä. Erityisesti uudistumisviivemetsälöiden omistajat arvioivat uudistamisvakuuskäytännön palauttamisen tarpeelliseksi. Voidaan päätellä, että taloudelliset tekijät vaikuttavat uudistumisviiveiden syntyyn, vaikka niitä ei tunnusteta omalla kohdalla. Samantyyppinen havainto tehtiin Saksan ym. (1999) metsänuudistamissuunnitelmasta poikkeamisen syitä kartoittaneessa tutkimuksessa, jossa keskeisimmiksi uudistumisviiveiden syiksi arvioitiin yleisesti taloudelliset tekijät ja välinpitämättömyys. Omalla kohdalla luontaisen uudistamisen käyttämistä suunnitellun viljelyn sijaan kuitenkin perusteltiin menetelmän paremmuudella metsänviljelyyn verrattuna.

Aktiivimaatiloilla metsänuudistamista hankaloittavat usein maatalouden vaatima suuri työmäärä ja erityisesti maatalouskiireiden ajoittuminen parhaaseen istutusajankohtaan. Tilan ulkopuolisen työvoiman käyttömahdollisuuden vaikuttavat työvoiman saatavuus ja kustannukset. Lisäksi tilojen metsäpinta-alan kasvu lisää metsään liittyviä työtarpeita. Metsänhoitoyhdistykset ja metsäyhtiöt voisivatkin markkinoida palvelujaan tehokkaammin myös niille metsänomistajille, jotka ovat aikaisemmin tehneet uudistamistyöt itse. Maanviljelijämetsänomistajien kohdalla voitaisiin korostaa tilan pidon ylisukupolvisuuden ja metsäomaisuuden hoidon merkitystä.

Uudistaminen ja metsänhoito arvioitiin kuitenkin isoilla, elinkelpoisilla tiloilla kannattavaksi, koska tila voi todella tarjota toimeentulon. Pienet tilat sen sijaan eivät pysty omistajiaan elättämään, vaikka metsiä hoidettaisiin kuinka hyvin tahansa ja tämä saattaa haastateltujen mukaan johtaa uudistamisen

laiminlyönteihin. Käsitys on kuitenkin ristiriidassa tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan uudistamistoimenpiteet hoidetaan pinta-alaltaan pienissä metsälöissä suurempia paremmin (Hänninen ym. 2001).

Metsäsuunnitelma on tärkeä apuväline metsänuudistamisen suunnittelussa erityisesti niille metsänomistajille, joilla on vähän kokemusta metsänhoitotöistä tai jotka eivät tunne tilansa metsiä kovin hyvin. Metsäsuunnitelmien markkinointia erityisesti kaupunkilaismetsänomistajille ja perikunnille voidaan pitää varteenotettavana keinona lisätä näiden ryhmien tietoa metsänuudistamisesta. Pelkkä suunnitelma ei kuitenkaan riitä, vaan sen käyttöön tarvitaan myös opastusta.

Vaikka metsänomistajat yleisesti ottaen kokevatkin, että uudistamiseen liittyvää tiedotusta ja koulutusta on riittävästi tarjolla, on muistettava, ettei se tavoita kaikkia metsänomistajia (ks. Karppinen ym. 2002). Metsänomistusrakenteen muuttuessa neuvonnan rooli uudistamiseen liittyvän tiedon lähteenä korostuu entisestään. Suuri muutos on odotettavissa parin vuosikymmenen kuluttua, kun metsää siirtyy suurilta ikäluokilta seuraavalle sukupolvelle. Tällöin sellaisten metsänomistajien, jotka ovat syntyneet kaupungeissa eivätkä ole aiemmin olleet tekemisissä metsänsä kanssa, määrä kasvaa selvästi. Yhä suurempi joukko metsänomistajia tulee olemaan metsänhoitoyhdistysten tai muiden palvelujen tarjoajien varassa metsän uudistamista suunnitellessaan ja toteuttaessaan.

Kiitokset

Ville Hallikainen, Mikko Hyppönen ja kolmas tarkastaja tekivät käsikirjoitukseen hyödyllisiä korjaus-ehdotuksia. Käsikirjoitusta kommentoivat lisäksi Kirsi Greis, Harri Hänninen, Arto Koistinen, Leena Leskinen, Matti Ruotsalainen, Timo Saksa ja Esa-Jussi Viitala. Kiitämme kaikkia edellä mainittuja ja muita tutkimusta edesauttaneita henkilöitä.

Kirjallisuus

- Bliss, J. C. & Martin, A.J. 1989. Identifying NIPF management motivations with qualitative methods. *Forest Science* 35(2): 601–622.
- Hallikainen, V., Hyppönen, M. & Vaittinen, A. 1997. Metsänuudistamistöiden viivästyminen Rovaniemen metsänhoitoyhdistyksen alueella. *Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia* 2/1997: 253–260.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki. 213 s.
- Hosia, K. 1993. Projektiot arkielämässä ”Rikka toisen silmässä – malkako omassa?”. *Ryhmätyö* 1/93: 26–35.
- Hyppönen, M., Perälä, J.-P. & Hallikainen, V. 2000. Metsänuudistamistöiden viivästyminen Lapin yksityismetsissä. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2000: 35–42.
- Hänninen, H., Karppinen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttäytyminen. *Metsätieteen aikakauskirja* 4/2001: 615–629.
- Jokinen, M. 1998. Metsänomistuksen kulttuuriset tekijät – metsänomistajien käsityksiä metsästä ja ympäristönsuojelusta. *Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia* 4/1998: 513–530.
- Karppinen, H. 2003. Metsänuudistamisen seurantamenetelmä ja uudistamistuloksen mittaaminen. Julkaisussa: Luoranen, J. (toim.). *Etelä-Suomen metsien uudistaminen. Tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 888. s. 60–65.
- 2005. Forest owners’ choice of reforestation method: an application of the theory of planned behavior. *Forest Policy and Economics* 7(3): 393–409.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 852. 84 s.
- Korhonen, K. & Tomppo, E. 1999. Onko metsänhoidon taso romahtanut? *Metsätieteen aikakauskirja* 1/1999: 134–138.
- Lönnstedt, L. 1997. Non-industrial private forest owners’ decision process: A qualitative study about goals, time perspective, opportunities and alternatives. *Scandinavian Journal of Forest Research* 12: 302–310.
- Metsälaki. Laki 1093/1996.
- Metsätilastollinen vuosikirja 2004. Peltola, A. (toim.). SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2004:45. 416 s.
- Moilanen, T. & Roponen, S. 1994. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ATLAS/ti-ohjelman avulla. Kuluttajatutkimuskeskus. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994. 84 s.
- Muhr, T. 1997. ATLAS/ti. Visual qualitative data analysis – management – model building – Release 4.1 Short user’s manual. 1st ed. – 11/97. Berlin. 110 s.
- Saksa, T. 1998. Metsänuudistamistulos viivästyneillä avohakkuualoilla Etelä-Savossa. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 695. 31 s.
- 2003. Metsänuudistamisen seurantamenetelmä ja uudistamistuloksen mittaaminen. Julkaisussa: Luoranen, J. (toim.). *Etelä-Suomen metsien uudistaminen. Tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 888. s. 66–73.
- & Smolander, H. 1998. Metsänviljelyn viivästyminen Pohjois-Savon alueella tilastoissa ja todellisuudessa. *Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia* 1/1998: 53–64.
- , Jokinen, M. & Korhonen, J. 1999. Miksi metsänuudistamistoimet poikkeavat suunnitelmasta – haastattelu-tutkimus Pohjois-Savossa. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/1999: 215–226.
- , Kolström, T., Leppänen, V., Lehikoinen, M. & Kelle, O. 2000. Remote sensing material in forest regeneration monitoring. Julkaisussa: FAO/ECE/ILO: Joint Committee on Forest Technology, Management and Training. *Forestry Information Systems 2000 Workshop*, 16.–20.5.2000, Hyytiälä, Finland. Proceedings. 7 s.
- Turunen, H. & Ruohomäki, O. 2001. Johdatus laadulliseen analyysiin Atlas.ti- ohjelman avulla. [www-sivusto] Saatavissa: <http://www.cs.uta.fi/ipoppla/www/ipoppla01/ru/index.htm> [Viitattu 15.9.2005]
- Wengraf, T. 2001. Qualitative research interviewing: biographic narrative and semi-structured methods. SAGE Publications, London. 398 s.

23 viitettä